

Handreiking SMP

Versie 4 juli 2023

1. Handreiking SMP voor gebiedsontheffing Overijssel	2
Aanleiding	2
Wat is een SMP en waarvoor dient het?	2
Wat zijn de voordelen van een SMP?	5
Opstellen, aanvragen, wijzigen en uitvoeren van een SMP en ontheffing.....	7
Inhoudsvereisten SMP	8
Toelichting onderdelen	9
Handvatten voor het plan van aanpak voor een gebiedsdekkend veldonderzoek	12
Aandachtspunten bij mitigatie- en compensatieplan.....	15
Monitoringsplan.....	17
Uitgangspunten van monitoring.....	17
Managementplan voor beheersing en administratie	20
2. (Pre-)SMP voor particuliere woningverduur-zaming.....	21

1. Handreiking SMP voor gebiedsontheffing Overijssel

Aanleiding

Populaties van beschermde soorten staan steeds meer onder druk, ook in de stedelijke omgeving. Dit komt niet alleen door algemene milieufactoren en afname van insecten, maar ook door de toename van het aantal ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten in de bouw- en woningsector. Oorzaken zijn oplopende woningtekorten, de noodzaak voor verduurzaming en klimaatbestendig bouwen en verstening van tuinen. Deze toename zal de komende jaren zeer waarschijnlijk doorzetten.

Hoe slechter de staat van instandhouding (SvI) van populaties wordt in gebieden met menselijke activiteiten, hoe groter de kans dat er frictie ontstaat met passieve soortenbescherming. Voor het verkrijgen van een ontheffing moet namelijk worden onderbouwd hoe mitigerende en compenserende maatregelen de negatieve effecten op de SvI voorkomen. De impact van activiteiten op de SvI is doorgaans groter als deze er al slecht voor staat.

De SvI van soorten kan beter worden beschermd als het leefgebied van soorten op populatieniveau wordt versterkt. Dit kan met een SMP. Voordeel van een SMP is de mogelijkheid om maatregelen te formuleren om op integrale wijze verschillende ecologische functies en structuren binnen leefgebieden te versterken, en daarmee kaders te scheppen voor een duurzame populatiegroei. Daarmee kan de SvI van beschermde soorten worden versterkt, waarmee minder snel frictie ontstaat tussen menselijke activiteiten en soortenbescherming. Genoeg redenen om het nog weinig gebruikte instrument SMP voor het verkrijgen van een gebiedsontheffing onder de aandacht te brengen

Wat is een SMP en waarvoor dient het?

Deze ontheffing kan gelden voor meerdere activiteiten, waaronder ruimtelijk ontwikkelingen. Een reguliere ontheffing is voor een eenmalige activiteit, terwijl een gebiedsontheffing wel tien jaar geldig kan zijn. Een langere looptijd van de ontheffing is mogelijk. Met een SMP vooraf namelijk al inzichtelijk gemaakt hoe de SvI van voorkomende populaties van beschermde soorten wordt behouden of versterkt in relatie tot de voorgenomen activiteiten. Dit gebeurt in de kern door:

- Het treffen van maatregelen om negatieve effecten op beschermde soorten of beschermde onderdelen van hun leefgebied te voorkomen of mitigeren;
- Het treffen van maatregelen voor het versterken van het leefgebied van de soorten, waarmee kaders worden geschept voor een populatiegroei.

Voorbeelden van maatregelen zijn het gebruik van materieel dat soorten minder verstoort, werken buiten een kwetsbare periode om zoals de broedtijd of het aanleggen van groene structuren zodat een extra foerageergebied bereikbaar wordt vanuit een kraamverblijfplaats.

Het SMP bevat ook gebiedsgerichte maatregelen ter versterking van het leefgebied

Deze maatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit aanleg en beheer van groenstructuren om soorten te helpen om essentiële habitats binnen hun leefgebied te bereiken. Daarnaast bevat een SMP met gebiedsontheffing ook mitigerende en/of compenserende maatregelen. Bij maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten (mitigatie) kun je bijvoorbeeld denken aan het 'natuurvrij' maken van gebouwen, zodat tijdens de activiteiten geen soorten worden gedood. Of door gebruik te maken van een

type verlichting met een minder verstorend effect. Een voorbeeld van een compensatiemaatregel is het realiseren van een alternatieve verblijfplaats.

De maatregelen in een SMP sturen aan op het robuuster maken van populaties

Menselijke activiteiten en veranderingen in het leefgebied zorgen dan niet of minder snel voor een potentiële bedreiging voor de SvI. Daarmee streven we ernaar dat het in de toekomst ook mogelijk is om een ontheffing te krijgen wanneer dat nodig is. Zonder vele onzekerheden en extra inspanningen vanwege een ongunstige SvI. Voor het verkrijgen van een ontheffing is het namelijk wettelijk noodzakelijk om aan te tonen dat de activiteiten geen negatieve invloed op de SvI van beschermde soorten hebben.

Met monitoring houden we vinger aan de pols

Dit om inzichtelijk te maken of populaties daadwerkelijk positief ontwikkelen, en of maatregelen uitpakken zoals verwacht. Waar nodig kunnen we zo op tijd bijsturen.

Voorafgaand aan een SMP is grootschalig veldonderzoek nodig

Dit geeft inzicht in de voorkomende soorten en populaties, en essentiële functies en structuren in het betrokken leefgebied van die soorten. Naast veldonderzoek helpen kennis van trendgegevens en invloeden op populatieontwikkeling om de voorkomende populatiegroottes te duiden. Deze informatie is nodig bij de effectanalyse op gebieds- en populatieniveau. Dit is één van de onderdelen van het SMP.

Het SMP en de gebiedsontheffing maken duidelijk wat wanneer nodig is

U kunt daarbij denken aan het type maatregelen, de wijze van uitvoering, monitoring en verslaglegging.

Een SMP met gebiedsontheffing kan voor verschillende activiteiten gelden

Enkele voorbeelden waar een gebiedsontheffing met SMP voor kan gelden:

- Verduurzaming of sloop van woningen met (verblijfplaatsen van) huismussen,
- Gierzwaluwen of vleermuizen;
- Woningbouw in het buitengebied waarbij het leef- en foerageergebied van
- Beschermde soorten worden aangetast;
- Aanpassen en renoveren van kantoor- en bedrijfspanden voor woningbouw;
- Bouwrijp maken van grond waar beschermde amfibieën voorkomen en vogels
- Broeden;
- Aanleg of beheer van infrastructuur, bijvoorbeeld in een gebied waar rugstreeppadden voorkomen;
- Inbreiding van steden, waardoor bestaand groen verdwijnt;
- Het grootschalig plaatsen van zonnepanelen op daken.

Verschillen gebiedsontheffing op basis van SMP versus reguliere en generieke ontheffing

De reguliere ontheffing

Dit type ontheffing is wezenlijk anders dan een gebiedsontheffing of een generieke ontheffing. De reguliere ontheffing is gericht op één activiteit of project, waarvoor ecologisch onderzoek nodig is dat zich richt op de effecten van de activiteit of het project. Accent ligt op bescherming van het individu van een soort en aanwezige

verblijfplaatsen, voortplantingsplaatsen of nesten die in gebruik zijn. Aanwezigheid hiervan komt pas laat in de ontwikkelfase van het project in beeld, met kans op oponthoud en verrassingen. De ontheffing heeft een beperkte looptijd voor de duur van één activiteit of project.

De gebiedsontheffing en de generieke ontheffing

Deze ontheffingen hebben een aantal overeenkomsten. Beiden kunnen gebaseerd zijn op een SMP, voor een langere periode gelden en betrekking hebben op een groter gebied. Het belangrijkste verschil is het hogere ambitieniveau en de ruimere mogelijkheden die een SMP met gebiedsontheffing bieden. Voor zowel de activiteiten waarvoor de ontheffing zal gelden, als de soorten die worden beschermd. Dit komt door de wijze waarop de soorten worden beschermd. Er is meer ruimte voor maatwerk en wordt een grotere ecologische winst verkregen. Met gebiedsgerichte maatregelen wordt het leefgebied ook versterkt. Door gericht (essentiële) ecologische functies en structuren te behouden of te versterken, en aan te sluiten op beschermde locaties binnen dat leefgebied, worden kaders geschepd voor een SvI die zich positief ontwikkelt. Deze integrale leefgebiedsgerichte aanpak geeft meer winst voor de biodiversiteit en kan beschermde soorten beter beschermen.

Een voorbeeld van een gebiedsgerichte maatregel is het vergroten van bereikbaar foerageergebied voor vleermuizen in een kraamverblijf. Hierdoor kan het voortplantingssucces stijgen en kan de populatie groeien. Als de SvI van beschermde soorten positief ontwikkelt, creëert dat ecologische ruimte die nodig is voor ontheffingsplichtige activiteiten en projecten.

Omdat een SMP voor een generieke ontheffing beperkter is dan een SMP voor een gebiedsontheffing, is deze handreiking grotendeels ook bruikbaar in geval van een generieke ontheffing. De aandacht voor ecologische functies en structuren zal dan in het onderzoek en in het maatregelenpakket kleiner zijn dan in deze handreiking. Voor welke optie wordt gekozen, is afhankelijk van de mogelijkheden van de ontheffinghouder, de aard van de maatregelen die nodig zijn om een negatief effect op de SvI te voorkomen en de ambities.

Wat zijn de voordelen van een SMP?

Meer duidelijkheid, zekerheid en ruimte voor een flexibelere planning van activiteiten

Dit komt doordat voor de aanwezige beschermde soorten vooraf duidelijk is wat wel en niet kan, waar en hoe. Voor meerdere jaren. Dit is in het voordeel van initiatiefnemers en uitvoerders.

Besparen van tijd en kosten

Door het vervangen van aparte aanvraagprocedures door het volgen van één procedure voor de gebiedsontheffing op basis van een SMP wordt tijd bespaard. Daardoor, en door samenwerking met andere initiatiefnemers, kunnen onderzoekskosten en -inspanning worden verminderd.

Betere bescherming van soorten, ook op de langere termijn

Dit komt doordat het SMP rekening houdt met wat beschermde populaties op de langere termijn nodig hebben in een relatief groot gebied. Op basis van een redelijk goed totaalbeeld van het gebruik van het leefgebied en de negatieve effecten op de populaties, kan gekozen voor een integrale aanpak van maatregelen om deze te compenseren en te mitigeren. Ook andere soorten kunnen hierop meeliften, en dat komt de biodiversiteit ten goede.

Win-winsituaties kunnen worden gemaakt, bijvoorbeeld voor gemeenten

Met een goed doordachte integrale aanpak op gebiedsniveau, kunnen maatregelen naast ecologische winst ook andere doelen dienen. Denk bijvoorbeeld aan een SMP voor woningverduurzaming. Zo kunnen maatregelen ook worden ingezet voor klimaatadaptatie, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving of recreatie. Dit kan door een slimme inzet van gebiedsgerichte maatregelen.

Foto natuurspeeltuin

Een andere optie is dat een gemeente via een SMP mogelijkheden creëert voor burgerparticipatie, zoals bij de vormgeving van een groenere woonomgeving. Of voor ondernemers voor maatschappelijk ondernemen met een positief effect op de biodiversiteit in de omgeving. Ondernemers kunnen zich ook profileren op die manier.

Inzet en opbrengsten kunnen op zo een manier worden gedeeld, dat dit haalbaar is voor alle ontheffingsgebruikers en gehoor geeft aan ambities.

Voor sommige situaties kan een SMP met gebiedsontheffing van een gemeente de best haalbare oplossing zijn in lijn met soortenbescherming. Een voorbeeld hiervan is particuliere woningverduurzaming, omdat het verkrijgen van reguliere ontheffingen moeilijk en kostbaar is en er geen alternatief is in de vorm van een gedragscode of vrijstelling.

CONCEPT

Opstellen, aanvragen, wijzigen en uitvoeren van een SMP en ontheffing

Opstellen, aanvragen en wijzigen van SMP en ontheffing

Een SMP wordt in opdracht van de ontheffingaanvrager c.q. initiatiefnemer opgesteld. Het plan is de basis voor de aanvraag van de gebiedsontheffing. De ontheffinghouder is verantwoordelijk voor het naleven van de gebiedsontheffing en het SMP dat daar deel van uitmaakt.

Als aanpassing van het SMP of de ontheffing nodig is, bijvoorbeeld vanwege een uitbreiding in activiteiten of ontwikkelingen die van invloed zijn op het gebied, vraagt de ontheffinghouder voor deze verandering een wijziging van de bestaande ontheffing aan. Het heeft daarbij de voorkeur om te sturen op één SMP en één ontheffing zodat voor een goede uitvoering duidelijk is wat van toepassing is. Een aanvraag voor het wijzigen van een ontheffing kan resulteren in een nieuwe ontheffing die de bestaande ontheffing vervangt.

Samenwerking met andere partijen

Voorwaarde voor een SMP is dat de ontheffingaanvrager zelf, of via aantoonbare samenwerkingsafspraken met andere partijen, de benodigde invloed kan hebben op ecologische functies en structuren van betrokken beschermde soorten. Dit is nodig om de maatregelen uit het SMP en de gebiedsontheffing te realiseren.

Voorbeelden van zulke partijen zijn: initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen, ontwikkelaars, bouwondernemingen, woningbouwverenigingen, bedrijven, burgers, lokale natuur- en milieuorganisaties, terreinbeherende organisaties, isolatiebedrijven, wijkraden, etc.

Deze partijen kunnen een rol spelen als mede-ontheffinghouder, ontheffinggebruiker of als partij bij de uitvoering van maatregelen uit het SMP.

Ook kan het in voorkomende gevallen mogelijk zijn om met de provincie samen te werken als er in het SMP-gebied ook een provinciale ontwikkeling of activiteit gepland is, zoals provinciale infrastructuur of -eigendommen.

Meerdere partijen kunnen gebruik maken van een gebiedsontheffing of bijdragen aan de maatregelen in een SMP en de ontheffing. Voorwaarde hierbij is dat deze partijen, zoals een waterschap of terreinbeherende organisatie, over substantieel eigendom of zeggenschap beschikken om de benodigde maatregelen of activiteiten uit te (laten) voeren. Afspraken over de uitvoering, samenwerking en het gebruik van de ontheffing moeten duidelijk in het SMP en de aanvraag voor een gebiedsontheffing zijn opgenomen, zodat de realisatie is geborgd.

Een generieke ontheffing als gebiedsgerichte maatregelen niet mogelijk zijn

Er zijn situaties waarbij de benodigde samenwerking met andere (gebieds-)partijen niet mogelijk of onwerkbaar is. Mocht dit zo zijn, dan komen we graag zo snel mogelijk met elkaar in contact en kunnen wij meedenken over de haalbaarheid.

U kunt dan contact opnemen met het Overijssel Loket:

Telefoonnummer:

038 499 88 99

Website:

<https://www.overijssel.nl/loket/>

Inhoudsvereisten SMP

Voor het verkrijgen van een gebiedsontheffing gelden dezelfde wettelijke eisen als voor een ontheffing voor een afzonderlijke activiteit. Dit houdt in dat er voor de aangevraagde activiteiten die tot overtredingen van de verbodsbepalingen van soortenbescherming leiden:

- Geen andere bevredigende oplossing (alternatievenafweging) is;
- Sprake moet zijn van een wettelijk belang;
- De SvI van de populaties beschermde soorten niet mag verslechteren.

Deze wettelijke eisen uit de Wet natuurbescherming zijn uitgewerkt in de voorgaande hoofdstukken.

In het SMP wordt onderbouwd hoe wordt voldaan aan de wettelijke eis dat er geen verslechtering van de SvI optreedt.

Dit wordt gedaan op basis van het vereiste onderzoek, de ecologische onderbouwing, mitigatie, compensatie, beperkingen en de monitoring. Focus ligt daarbij meer op het populatieniveau van de beschermde soorten, dan dat er op het niveau van het individu van deze soorten. Verder in deze paragraaf wordt dit uitgelegd.

De onderdelen van een SMP

Een logische opbouw van een SMP is:

1. Omschrijving en onderbouwing van het plangebied
2. Beschrijving van de geplande activiteiten en ontheffinggebruikers
3. Aanduiding welke verbodsbepalingen en welke soorten/soortgroepen in het geding zijn
4. Onderbouwing van het wettelijk belang
5. Onderbouwing van de alternatievenafweging
6. Resultaten van een gebiedsdekkend (ecologisch) onderzoek
7. Kansen- en knelpuntenanalyse voor voorkomende soorten
8. Effectbepaling
9. Mitigatie- en compensatieplan met beperkingen
10. Monitoringsplan en bijsturing
11. Managementplan voor beheersing en administratie

Toelichting onderdelen

Plangebied

Het plangebied omvat het gebied waar de activiteiten plaatsvinden waarvoor de ontheffing wordt aangevraagd.

Voor de grootte en specifieke kenmerken van het plangebied voor een SMP bestaat geen blauwdruk. Het plangebied kan bijvoorbeeld (een deel van) de bebouwde kom van een stad of dorp omvatten, of een industrieterrein of een natuurgebied. Als het SMP (ook) het belang van bescherming van flora en fauna bevat, is de begrenzing ecologisch gemotiveerd.

Wanneer activiteiten betrekking hebben op gronden in eigendom of beheer van anderen, dan is zicht op draagvlak van en deelname door betrokkenen nodig om de juiste omvang van het plangebied te kunnen bepalen.

Geplande activiteiten en ontheffinggebruikers

In het SMP staat een zo volledig mogelijke beschrijving van alle activiteiten die naar verwachting uitgevoerd worden binnen het SMP-gebied en waarvoor de ontheffing wordt aangevraagd. Dit kan gaan om ruimtelijke ontwikkelingen, projecten of andere ingrepen en activiteiten. Het kan hier ook gaan om categorieën van activiteiten, waarbij op voorhand de exacte plekken nog niet bekend zijn. Een voorbeeld hiervan is particuliere woningverduurzaming.

Ook staat hier welke partijen de ontheffing kunnen gebruiken en voor welke activiteiten, en zo mogelijk wanneer. Daarbij wordt duidelijk voor welke periode de ontheffing wordt aangevraagd.

Verbodsbepalingen

De ontheffing wordt aangevraagd omdat de geplande activiteiten resulteren in verbodsovertredingen op (rust- en verblijfplaatsen van) beschermde soorten uit de Wet natuurbescherming. Benoem concreet de verbodsbepalingen waar de gebiedsontheffing voor wordt aangevraagd. De verbodsbepalingen staan in hoofdstuk 2.

Wettelijk belang

In de paragrafen 6.1 en 6.4 van deze handreiking is een inhoudelijke toelichting gegeven op de wettelijke belangen, waarvoor een ontheffing kan worden gegeven. Deze zijn ook van toepassing bij een gebiedsontheffing.

Doordat een SMP voor een groter gebied wordt opgesteld en de maatregelen gericht kunnen zijn op verbetering van het leefgebied voor beschermde soorten, kan beroep worden gedaan op het wettelijk belang bescherming van flora en fauna.

Alternatievenafweging

In paragraaf 6.2 is een toelichting gegeven op de alternatievenafweging. Deze is ook van belang bij een gebiedsontheffing. In de alternatievenafweging voor een SMP wordt gemotiveerd dat er vanuit de beschermde soort(en) bezien geen alternatief of andere uitvoering van de geplande activiteiten of werkzaamheden is, die geen of minder negatieve effecten op de soort veroorzaakt.

Resultaten van het gebiedsdekkend (ecologisch) onderzoek

Het veld- en literatuuronderzoek leveren de informatie die nodig is voor de kansen- en knelpuntenanalyse (7), de effectbepaling (punt 8), het bepalen van de maatregelen (punt 9) en monitoring van de aanwezigheid van populaties en de SvI daarvan (punt 10). Hiermee wordt gehoor gegeven aan de voorwaarde voor ontheffingverlening dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige SvI of het streven om die te bereiken.

De resultaten moeten in ieder geval inzicht geven in de feitelijke populatiegrootte, de verspreiding en de essentiële functies en structuren van deze populaties in en rond het plangebied. Bij het ontbreken van een nulsituatie kunnen wij als bevoegd gezag niet of moeilijk beoordelen of de SVI al dan niet verslechtert. Wij kunnen in een dergelijke situatie geen ontheffing verlenen.

Bij de omschrijving van het gebruik van het leefgebied is in ieder geval zicht op de meeste essentiële functies en structuren nodig, zoals belangrijke verblijfplaatsen en (vlieg)routes daar naartoe. Ook foerageergebied kan essentieel zijn, afhankelijk van de soort en de eisen die daaraan gesteld worden. In hoeverre daarnaast niet essentiële functies en structuren in kaart worden gebracht, is afhankelijk van het ambitieniveau van het SMP en de relatie tussen de effecten op deze functies en structuren en de voorgenomen activiteiten en maatregelen.

De bestaande kennisdocumenten (BIJ12) en onderzoeksprotocollen geven doorgaans onvoldoende inzicht in de onderzoeksinspanning voor de aanwezigheid van soorten voor het opstellen van een SMP. Dit komt onder andere doordat het onderzoeksgebied groter is. Daarom wordt in het SMP opgenomen hoe en op welke manier het nulsituatie-onderzoek op basis van vlakdekkend veldonderzoek is uitgevoerd. Dit mag in de bijlage van het SMP, en kan vooraf met de provincie besproken worden aan de hand van een concept 'plan van aanpak'.

Omdat een veldonderzoek een momentopname is, wordt bij de interpretatie van de resultaten rekening gehouden met een mogelijk vertekend beeld door bijzondere omstandigheden. Te denken valt aan een bijzonder nat voorjaar voorafgaand aan het onderzoek, waardoor een populatie kleiner kan zijn dan andere jaren. Trendgegevens over eerdere jaren kunnen ondersteunend zijn bij de interpretatie van onderzoeksgegevens.

Het gebiedsdekkend veldonderzoek en aanvullend ecologisch (literatuur-)onderzoek leveren in ieder geval informatie voor:

- Inzicht in de populatiegrootte en verspreiding van de beschermde soorten waar de activiteiten effect op kunnen hebben;
 - Het benodigde inzicht in het aanwezige leefgebied van de soorten en wat daarbinnen de (essentiële) ecologische functies en structuren zijn en de betekenis daarvan voor de voorkomende soorten;
- De kansen- en knelpuntenanalyse die inzicht geeft in de mogelijke verbetering van het leefgebied van de soorten. Hierbij wordt in ieder geval rekening gehouden met essentiële functies en structuren en bekende ontwikkelingen in het gebied die daarop van invloed kunnen zijn;
- Het bepalen van de (cumulatieve) effecten op de SvI van de soorten door alle geplande activiteiten;
- Het bepalen van mitigerende en/of compenserende maatregelen om een verslechtering van de SvI door de activiteiten te voorkomen;
- Maatregelen ter versterking van het leefgebied, gebaseerd op de kansen- en knelpuntenanalyse, zodat populaties kunnen groeien of behouden blijven;
- Verwachte ontwikkelingen met mogelijke invloed op de effectiviteit van maatregelen;
- Het bepalen van monitoring.

Het onderzoek moet transparant en voor ons navolgbaar zijn. Hiervoor hebben we het volgende nodig:

- Een specificatie van en toelichting op de geleverde onderzoeksinspanning en – intensiteit;
- De gebruikte methodieken, middelen en werkwijze;
- Een heldere beschrijving van de onderzoeksresultaten;
- Conclusies en discussies, een overzicht van gebruikte bronnen en onderzoeksrapporten.

De resultaten van het veldonderzoek worden ondersteund met kaartmateriaal.

CONCEPT

Handvatten voor het plan van aanpak voor een gebiedsdekkend veldonderzoek

Voorafgaand aan het opstellen van een concept plan van aanpak voor een SMP kunt u voor een vooroverleg contact opnemen met het Overijssel Lokaal, via

Telefoonnummer: 038 499 88 99
Website: <https://www.overijssel.nl/lokaal/>

Wij adviseren dat u een concept plan van aanpak voor het veldonderzoek door de provincie als bevoegd gezag laat bekijken, zodat op tijd duidelijk is of het onderzoek naar verwachting de benodigde informatie voor uw gebiedsontheffing zal opleveren.

Er is geen blauwdruk voor het vereiste ecologische veldonderzoek. Dit is maatwerk. Een aantal factoren spelen een rol, zoals de grootte van het plangebied, de betrokken beschermde soorten, de beoogde activiteiten en ambities, etc. U kunt hier wel enkele handvatten vinden:

- Het veldonderzoek naar de voorkomende soorten, populatiegroottes en verspreiding is in principe gebiedsdekkend. Als dat niet het geval is, moet dit zijn onderbouwd;
- Het onderzoeksgebied kan groter zijn dan het plangebied, in verband met de mogelijke aanwezige essentiële functies en structuren en aanwezigheid van beschermde soorten;
- De onderzoeksinspanning en -methodiek voor het onderzoek naar beschermde soorten dient systematisch vastgesteld en onderbouwd te worden.

Bij voorkeur wordt er een Quickscan gemaakt om de grootte van het onderzoeksgebied en de onderzoeksinspanning te bepalen, waarbij rekening wordt gehouden met:

- De te verwachten aanwezige beschermde soorten en de hiervoor aanwezige, belangrijke functies en structuren in het onderzoeksgebied, zoals: hotspots, functioneel leefgebied, habitats zoals belangrijke foerageergebied, bijzondere locaties waar meerdere bijzondere functies samen komen, kraam- en massawinterverblijfplaatsen, grote of geïsoleerde kolonies, etc.;
- De te verwachten effecten van de geplande activiteiten en ontwikkelingen;
- Toegankelijkheid en overzichtelijkheid van het onderzoeksgebied;
- De beoogde resultaten zoals eerder omschreven;
- Relevante, reeds uitgevoerde actuele onderzoeken binnen het SMP-gebied waarin de aanwezigheid van belangrijke functies reeds is aangetoond of is verwacht;
- Eventuele inzet van vrijwilligers.

Kansen- en knelpuntenanalyse

Deze analyse maakt inzichtelijk welke relevante kansen en knelpunten er zijn in het leefgebied van de voorkomende populaties van de betrokken beschermde soorten. Daarbij wordt ook rekening gehouden met: hotspots, versnippering en de invloed van alle voorgenomen activiteiten waar de ontheffing voor wordt aangevraagd.

De kansen- en knelpuntenanalyse wordt ondersteund met kaartmateriaal.

Een voorbeeld van een kans is het creëren van een nieuw foerageergebied. Dit kan door het wegnemen van verstoring, zoals hinderlijke verlichting, bij het potentiële foerageergebied. Een ander voorbeeld is het beplanten van een nieuw aan te leggen wadi met bomen en struiken, zodat soorten daar kunnen foerageren en migreren.

Foto structuurrijke wadi als foerageergebied voor soorten

Voor zover mogelijk worden relevante toekomstige ontwikkelingen ook in deze analyse betrokken, die naar verwachting plaatsvinden gedurende de ontheffingsperiode en van invloed kunnen zijn op de keuze en effectiviteit van maatregelen.

Effectbepaling

In dit onderdeel wordt de impact van de activiteiten op de SvI van de betrokken beschermde soorten geanalyseerd. Hiervoor zijn de resultaten van het (ecologisch) onderzoek nodig. Uit de analyse moet blijken wat de impact is op de SvI van de verschillende betrokken populaties van beschermde soorten, en wat de oorzaken daarvan zijn. Daarbij moet ook duidelijk zijn wat de impact van alle activiteiten samen op de SvI is van deze populaties.

De effectbepaling moet in ieder geval inzicht geven in de onderstaande punten.

- Waar welke verbodsovertredingen als gevolg van de activiteiten kunnen plaatsvinden en wat de negatieve effecten daarvan zijn op de aanwezige (populaties van) beschermde soorten en waarom. Daarbij wordt rekening gehouden met de lokale SvI van de betrokken populatie(s), en met de rol van aanwezige essentiële ecologische functies en structuren.
- De (cumulatieve) negatieve effecten van de geplande activiteiten op de betrokken populaties van beschermde soorten en hoe deze negatieve effecten zich in tijd en ruimte verhouden binnen het SMP-gebied.
- De cumulatieve effecten die een rol spelen, zoals vergelijkbare werkzaamheden die in de omgeving zijn uitgevoerd die een negatief effect kunnen hebben op de soorten en/of functies die ook door de activiteiten in het plangebied beïnvloed worden. Het kan ook gaan om ontwikkelingen van andere aard binnen en rond het plangebied.

- Een vertaling van de negatieve effecten naar de impact op de SvI van de betrokken populatie(s) gedurende de beoogde ontheffingsperiode.

Mitigatie- en compensatieplan met beperkingen

Bij een SMP gaat het om het behouden en het versterken van ecologische functies en structuren, netwerken en populatie-effecten. Om aansluiting te zoeken bij het wettelijk kader, worden negatieve effecten gecompenseerd en het leefgebied aantoonbaar verbeterd. We noemen dit laatste de ecologische 'plus'. Dit houdt in dat u werkt aan het aantoonbaar versterken (kwalitatief en kwantitatief) van een netwerk van verblijfplaatsen, leefgebied, voedsel en verbindend habitat binnen het soortenmanagementplangebied. Dit zijn kaders die populatiebehoud en -groei mogelijk kunnen maken. Hiermee kan ook gehoor worden gegeven aan het wettelijke belang ter bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.

Er worden maatregelen omschreven, met onderbouwing hoe deze:

- Overtredingen waarvoor de ontheffing nodig is voorkomen;
- De negatieve effecten op de SvI van populaties van beschermde soorten wegnemen die door de activiteiten (tezamen) ontstaan;
- Het leefgebied van betrokken beschermde populaties versterken en welke positieve effecten op de SvI daarmee wordt beoogd.

Bij het bovenstaande wordt rekening gehouden met cumulatieve effecten die een rol spelen.

Bij het omschrijven van de mitigerende en compenserende maatregelen wordt ook aangegeven welk effect daarbij wordt verwacht, zodat dat waar nodig kan worden gemonitord en bijgestuurd kan worden met andere maatregelen. In het SMP staat de methode hiervoor uitgewerkt.

Aan het mitigatie- en compensatieplan liggen zowel de kansen- en knelpuntenanalyse (7) als de effectenbepaling (8) ten grondslag.

In het SMP is een duidelijke toelichting op de mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen. Dit is altijd maatwerk en afhankelijk van de soorten, voorkomen van netwerken van verblijfplaatsen, de (veranderende) omgeving, de ingreep en aanwezige of potentiële functies.

Maatregelen kunnen ook betrekking hebben op beperkingen voor de activiteiten in tijd, locatie, werkwijze of aantal, om negatieve effecten op de aanwezige beschermde soorten te voorkomen of verkleinen. In het SMP staat concreet omschreven wat deze beperkingen zijn, zodat de uitvoering daar rekening mee kan houden. Ook staat omschreven welk effect wordt verwacht met de beperkingen, in relatie tot de SvI van de betrokken populaties beschermde soorten.

Foto: Natuurvrij maken

Het is mogelijk om in het SMP ook maatregelen op te nemen voor soorten die zich naar verwachting in het gebied zullen gaan vestigen. Voor die soorten kan nog geen ontheffing worden verkregen, omdat een beoordeling van effecten op de SvI van deze soorten nog niet mogelijk is. Gunstige vestigingsomstandigheden, proactieve maatregelen en ontwikkelingsomstandigheden maken het doorgaans in een later stadium makkelijker om een ontheffing te verkrijgen.

Aandachtspunten bij mitigatie- en compensatieplan

- Omschrijving van het ambitieniveau/streefbeeld per soort dat met het compensatie- en mitigatieplan wordt beoogd.
- Overdimensionering kan worden ingezet om een minimaal gewenst positief effect te behalen op populatieniveau, bijvoorbeeld door in voldoende verblijfsmogelijkheden voor beschermde soorten te voorzien. Toch kan dit ontoereikend zijn op plekken waar soorten al veel voorkomen of een netwerk van verblijfplaatsen aanwezig is.
- Een goede kwaliteit van het leefgebied is van belang, en daar kunnen gebiedsgerichte maatregelen aan bijdragen. Een geschikt leefgebied omvat de juiste ecologische functies en structuren op de juiste plekken en in de gewenste omstandigheden. Denk bijvoorbeeld aan foerageerhabitat met voldoende voedsel en zonder verstoring binnen bereik van voortplantingsplaatsen, zodat voortplantingsplaatsen ook effectief gebruikt kunnen worden en de benodigde reproductie plaatsvindt.
- Aandacht voor voldoende variatie in de mitigatie- en compensatiemaatregelen is belangrijk. Dat kan zijn: variatie in type alternatieve verblijfplaatsen, oriëntatie, spreiding, clustering etc. Hierbij is het ook van belang om de functionele leefomgeving die bepalend is voor de kwaliteit van de verblijfplaats (functioneel groen, afwezigheid van storingsfactoren, geleiding etc.) optimaal te betrekken.

- Het generiek treffen van permanente vervangende voorzieningen is voor de meeste beschermde gebouwbewonende soorten onvoldoende om de negatieve effecten op de gunstige SvI te voorkomen. Als verblijfplaatsen worden aangetast, zijn voldoende vervangende verblijfplaatsen nodig op de juiste locaties om de bestaande aantallen voortplantings- en rustplaatsen functioneel te vervangen. De type voorzieningen, aantallen en locaties moeten zijn onderbouwd. Hiervoor is inzicht nodig in waar voortplantings- en rustplaatsen zich bevinden en wat geschikte (nieuwe) locaties zijn voor vervangende voorzieningen. Daarbij speelt ook de geschiktheid van de omgeving een belangrijke rol. Relevant is bijvoorbeeld de aanwezigheid van essentiële functies (zoals foerageerhabitat) en structuren (zoals vliegroutes), en de afwezigheid van versturende factoren (zoals verlichting of geluid).
- Inzichtelijk moet zijn welke maatregelen tijdelijk, permanent, experimenteel en bewezen effectief zijn. Wordt tijdelijke compensatie toegepast? En zo ja, hoe wordt omgegaan met de gewenningsperiode en de fasering van de activiteiten?
- In het SMP moet geborgd zijn dat de juiste maatregelen op het juiste moment worden uitgevoerd, en wie dat (laat doen) als de ontheffing meerdere gebruikers heeft. De ecologische beoordeling die de keuzes voor de maatregelen in relatie tot de SvI bepaalt moet voor ontheffing verlening in het SMP plaatsvinden.
- Het kan nuttig zijn om zoveel mogelijk flexibiliteit in het SMP te behouden, zodat het SMP niet onnodig tijdens de looptijd aangepast hoeft te worden. Dit kan door maatregelen alleen aan locaties te koppelen als dat nodig is, bijvoorbeeld om een versterking van (essentiële) onderdelen van het leefgebied te borgen. Voor niet essentiële locaties kunnen maatregelen op werkwijzeniveau worden vastgelegd, zodat flexibiliteit ontstaat en toch het doel van verbeteren leefgebied wordt behaald.
- Inzicht in de verwachte resultaten en effecten van de mitigatie- en compensatiemaatregelen.
- Inzicht in het benodigde onderhoud om maatregelen effectief te laten zijn, en borging dat dat wordt uitgevoerd.

Prioritering van de maatregelen

Welke maatregelen hebben de voorkeur in bepaalde situaties en onder welke voorwaarden worden deze ingezet? Bij prioritering van mitigatie en compensatie van verblijfplaatsen van beschermde soorten wordt de onderstaande volgorde aangehouden.

1. Probeer de oorspronkelijke verblijfplaats te behouden.
2. Indien behoud niet mogelijk is, dan reconstructie van de huidige verblijfplaats in de nieuwe situatie, met aandacht voor de volgende aspecten: bewegingsvrijheid, behoud abiotische kenmerken (bijvoorbeeld rust, beschutting, temperatuur, vochtigheid) en toepassing van dezelfde of vergelijkbare materialen.
3. Als het voorgaande niet mogelijk is, dan alternatieve voorzieningen ter compensatie toepassen. Bijvoorbeeld het inbouwen van kasten.

Monitoringsplan

Monitoring is hoofdzakelijk gericht op de aanwezigheid van populaties en de ontwikkeling van de SvI daarvan, in relatie tot de aangevraagde activiteiten en uitgevoerde maatregelen. Monitoring is niet bedoeld om de effectiviteit van maatregelen (voorzieningen) in zijn algemeenheid te onderzoeken. Het is om vinger aan de pols te houden of de mitigatie- en compensatiemaatregelen de resultaten in dit gebied geven zoals verwacht. Dit kan door omstandigheden, omgevingsfactoren of gewoontes van voorkomende populaties anders uitpakken dan verwacht. In het SMP moeten daarom voldoende tijd en mogelijkheden zijn ingebouwd om bij eventuele afwijkingen op tijd bij te kunnen sturen, zodat de SvI van de soorten voldoende geborgd blijft.

In het monitoringsplan staat welke methoden worden gebruikt en welke monitorings-inspanning plaatsvindt.

Uitgangspunten van monitoring

Monitoring moet in ieder geval gericht zijn op:

- Populatie-ontwikkeling in het plangebied (SvI);
- Belangrijke en kwetsbare functies (zoals verblijfplaatsen) en structuren;
- Beoogde resultaten van uitgevoerde maatregelen en werkwijze.

Er is nog relatief weinig bekend over het daadwerkelijk resultaat van toegepaste mitigatie of compensatie voor beschermde soorten op populatieniveau. Een groot deel van de huidige kennis over soorten is gebaseerd op ervaringen uit het veld, expertbeoordelingen en empirisch bewijs, wat niet altijd één-op-één generiek van toepassing is. Bijvoorbeeld bij vleermuizen. Een voorziening kan wel effectief geschikt zijn voor een bepaalde soort, maar allerlei factoren kunnen bepalen dat deze voorziening op een bepaalde locatie toch niet in gebruik genomen wordt door deze soort. Vaak kost het tijd voordat een soort bekend raakt met nieuwe (typen) voorzieningen, en hoelang dit duurt is niet altijd duidelijk. Dit geldt ook voor de populatietrend. Een mogelijke neerwaartse trend is niet altijd één op één te koppelen aan de activiteiten en handelingen waar de ontheffing op toe ziet. Er kunnen andere externe factoren een rol spelen in een trend, buiten de verantwoordelijkheid van de ontheffinghouder.

Ondanks de onderbouwing dat de (gunstige) SvI van de betreffende soorten op voorhand niet verslechtert en zo mogelijk verbetert, zal uit monitoring moeten blijken hoe de desbetreffende populaties zich ontwikkelen binnen het SMP-gebied en of de uitgevoerde permanente maatregelen (mitigerende of compenserende) effectief zijn zoals verwacht. Dit is van belang voor een herijking, indien onverwachte negatieve effecten op beschermde soorten optreden.

Richtlijnen monitoring

Het monitoren van populatietrends van soorten die leven in een groot SMP-gebied staat nog in de kinderschoenen. Landelijk wordt gewerkt aan een monitoringsprotocol. Zolang dit protocol niet gereed is, kunnen onderstaande richtlijnen worden gebruikt.

Monitoren van de populatietrend en SvI

Voor monitoring van de SvI en de populatietrend is het van belang dat aangesloten wordt op het nulsituatie-onderzoek. Hieronder volgen sleutelfactoren bij het monitoren van de populatie-ontwikkeling binnen een SMP-gebied.

- Voorafgaand aan de monitoring wordt vastgesteld op basis van welke indicatoren de SvI bepaald wordt.
- Monitoring van de populatie vindt plaats door middel van het lopen of fietsen van vaste transecten, meetpunten of punt-transecten (een erkende gestandaardiseerde methode).
- Alle landschapstypen (typen bebouwing, groen, water) moeten vertegenwoordigd zijn binnen de transecten voor zover mogelijk.
- Er dient voldoende spreiding te zijn van de verschillende transecten/meetpunten in tijd en ruimte. Hoe groter het aantal meetpunten, des te betrouwbaarder trendbepalingen zijn.
- De monitoring dient zoveel mogelijk gestandaardiseerd te zijn en zoveel mogelijk gekoppeld te kunnen worden aan het onderzoek van de nul-situatie.
- Vooraf moet duidelijk zijn vastgesteld en gecommuniceerd welke waarnemingen de onderzoekers tijdens de monitoring wel en niet noteren en op welke wijze. Dit geldt ook voor de ingezette middelen bij de monitoring.
- De monitoring van de transecten moet meerdere malen binnen het juiste seizoen uitgevoerd worden, bij weersomstandigheden zoals opgenomen in de desbetreffende richtlijnen en kennisdocumenten.

Er kan worden aangesloten bij landelijke netwerken zoals MUS (Meetnet Urbane Soorten van Sovon) en vleurMUS (Zoogdiervereniging) en de NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) of tellingen van de Zoogdiervereniging en Sovon of andere soortgroepen. Hierdoor sluit het beeld van het plangebied aan bij hoe landelijk wordt gemonitord.

Monitoren van resultaten van maatregelen

Om de uitkomsten van monitoring van resultaten van maatregelen te kunnen interpreteren, is het nodig vooraf te omschrijven wat verwachte resultaten zijn en waar.

Dit in relatie tot de SvI. Ook is duidelijk waar wordt gemonitord en wanneer (en waarom), door wie en op wat voor manier. Bij de analyse van de resultaten wordt in ogenschouw genomen welke activiteiten al zijn uitgevoerd, en welke ontwikkelingen met mogelijke effecten hebben plaatsgevonden.

Het monitoren van permanente maatregelen kan plaatsvinden door op de juiste momenten te monitoren of door doelsoorten te monitoren die in- en uitvliegen bij een bepaalde voorziening. Ook aangelegde landschappelijke elementen kunnen gemonitord worden. Zo kan bijvoorbeeld in een nieuwe voortplantingspoel met een schepnet geïnventariseerd worden op het voorkomen van amfibieën. Hiervoor kan aangesloten worden bij gestandaardiseerde werkwijzen, zoals beschreven in de kennisdocumenten van BIJ12 of het vleermuisprotocol in het geval van vleermuizen. Ook kan gezocht worden naar diersporen, omdat deze een aanwijzing geven van recent gebruik door een bepaalde soort (zoals aan de hand van vleermuispoepjes).

Monitoring door vrijwilligers

Voor het langdurig monitoren kan gebruik worden gemaakt van goed geïnstrueerde vrijwilligers. Met name het lopen van MUS-trajecten of het visueel onderzoeken van in woningen geplaatste voorzieningen is bij uitstek geschikt om door vrijwilligers te worden uitgevoerd. Deze vrijwilligers werken dan samen met de ecologische deskundige van de

onthefinghouder. Een groep vrijwilligers kan gevonden worden door te werven bij de plaatselijke IVN, geïnteresseerden, natuurliefhebbers en medewerkers van onthefinghouder zelf. Deze vorm van citizen science draagt ook bij aan het natuurbesef bij mensen en vergroot het draagvlak voor en de bekendheid met compensatie- en mitigatievoorzieningen.

Duur monitoring

Hoe zeldzamer de soort of hoe groter/onbekender de negatieve effecten zijn op een soort, hoe groter de monitoringsinspanning moet zijn. Ondanks dat voor een aantal soorten bekend is wat effectieve maatregelen zijn, kan monitoring nodig zijn omdat externe factoren of gewoontes van voorkomende soorten van invloed kunnen zijn op het daadwerkelijke gebruik. Als bij monitoring blijkt dat er een voorkeur is voor een bepaald type voorziening, kan daarop worden ingespeeld. In hoeverre monitoring hierop nodig is, hangt af van reeds bekende gegevens en de aard van de gebiedsmaatregelen en voorzieningen. Wat altijd noodzakelijk blijft is de monitoring naar de populatietrend, omdat zodoende verzekerd kan worden dat de SvI in ieder geval niet verslechtert of verbetert.

Omdat voorzieningen (een vleermuiskast in een woning of een voortplantingspoel voor de kamsalamander) vaak niet meteen het eerste jaar na plaatsing/realisatie in gebruik wordt genomen, raden wij aan om niet elk jaar te monitoren naar de effectiviteit van afzonderlijke voorzieningen. Afhankelijk van de soort en de onbekendheid met de voorziening zal binnen de ontheffingsperiode een vast moment in het jaar en een X-jaarlijkse monitoring nodig zijn. Dit is maatwerk en zal met ons afgestemd moeten worden.

Verslaglegging en rapportage

Indien meerdere onthefinghouders of samenwerkende partijen binnen één gebieds-onthefing werken, moet duidelijk zijn wie de (eind)verantwoordelijke is voor het uitvoeren en rapporteren van de monitoring.

De verslaglegging geeft de resultaten van de monitoring weer, in relatie tot het doel van het monitoringsplan zodat conclusies kunnen worden getrokken en ingegrepen kan worden. Indien herijking nodig is, dan moet in overleg met ons een andere aanpak gekozen worden voor de te nemen maatregelen. Dit kan bijvoorbeeld als maatregelen niet effectief blijken, of bij gebruik van een andere methode voor de populatiemonitoring.

Communicatie

In het monitoringsplan moet worden beschreven op welke wijze en hoe vaak de communicatie met de provincie als bevoegd gezag en andere belanghebbenden plaatsvindt over de monitoring, evaluatie en de resultaten van het SMP.

Managementplan voor beheersing en administratie

Het SMP houdt niet op bij het opstellen. Zeker zo belangrijk is de uitvoering van het plan. Dit moet gedurende de looptijd goed worden bijgehouden. Hiervoor is het nodig om de processen, communicatielijnen en verantwoordelijkheden goed te beschrijven en vast te leggen.

Een goed gecoördineerde administratie is belangrijk voor het houden van overzicht, voor communicatie met bevoegd gezag, maar ook om te kunnen ingrijpen wanneer nodig. Zo kunnen de planning en fasering van de voorgenomen activiteiten en maatregelen in relatie tot de aanwezige of potentiële functies van beschermde soorten in goede banen worden geleid. De administratie speelt ook een rol bij de monitoring van belangrijke functies, uitgevoerde maatregelen en eventuele handhaving door bevoegd gezag.

Het SMP moet inzicht geven in de planning en uitvoering van het SMP, het voorgenomen beheer van maatregelen en de wijze van borging van:

- De beschikbaarheid van alternatieve verblijfplaatsen en locaties als tijdelijke opvang van het verlies van de potentiële verblijfplaatsen voor de periode tussen de ingreep en de realisatie van de nieuwe situatie;
- Het tijdig ongeschikt maken van verblijfplaatsen van beschermde soorten;
- Controle om afwezigheid van beschermde soorten op het moment van ingreep aan te tonen;
- Duurzame verblijfsmogelijkheden voor beschermde soorten in de nieuwe situatie.

Tot slot volgen hieronder nog enkele belangrijke aandachtspunten:

- Verantwoordelijkheden/borging
Hoe liggen verantwoordelijkheden voor de planning, uitvoering, financiering, monitoring en evaluatie van het SMP als totaal en voor afzonderlijke deelprojecten en maatregelen? Wie is aanspreekpunt waarvoor? Hoe is dit geborgd?
- Relatie met bevoegd gezag
Op welke momenten, waarvoor en hoe wordt het bevoegde gezag geïnformeerd over de voortgang van het SMP als totaal en van de start en oplevering van onderliggende activiteiten? Ook kan hierbij gedacht worden aan de melding van incidenten en calamiteiten.

2. (Pre-)SMP voor particuliere woningverduurzaming

In de praktijk zijn er voor particuliere woningeigenaren (te) hoge drempels om hun woning te verduurzamen en daarbij rekening te houden met de Wet natuurbescherming. Zij overtreden hiermee de Wet natuurbescherming en richten schade aan beschermde soorten. Er is onbekendheid met de verplichtingen die gelden en de kosten bij een juiste uitvoering zijn hoog. Zowel de woningverduurzamingsopgave als de beschermde gebouw bewonende soorten kunnen daarom in de knel komen.

Een gemeente dekkend SMP kan een oplossing bieden. Een gebiedsontheffing op basis van een SMP kan woningverduurzaming mogelijk maken door een goede synergie tussen ruimtelijke ontwikkelingen en ecologie. Bijkomend voordeel is dat hiermee ook een aantrekkelijkere woon- en werkomgeving ontstaat.

Bij een juiste inrichting van het SMP en de gebiedsontheffing kunnen particuliere woningeigenaren via een melding gebruik maken van deze ontheffing. Zo is voor hen duidelijk wat nodig is om bij verduurzaming rekening te houden met gebouw bewonende soorten. Hierdoor komt niemand voor verrassingen te staan, en draagt iedereen zijn steentje bij binnen zijn/haar mogelijkheden als het gaat om soortenbescherming. Het opstellen van een SMP en indienen van ontheffingsaanvraag duurt gemiddeld anderhalf tot twee jaar vanaf het moment dat een gemeente besluit om een SMP op te stellen. Omdat het aantal woningisolaties naar verwachting op korte termijn verder toeneemt, mede door de energiearmoede, is er baat bij een snellere oplossing. Belangrijk is dat particuliere woningverduurzaming op korte termijn kan plaatsvinden in lijn met de Wet natuurbescherming, en de staat van instandhouding van de beschermde soorten niet (verder) verslechtert. Deze snelle maar tijdelijke oplossing kunnen we gemeenten aanbieden met de pre-SMP-methodiek die door provincie Utrecht is ontwikkeld en nu ook in Overijssels beleid is opgenomen. Met deze methodiek kan een gemeente een tijdelijke ontheffing aanvragen die geldig is in de periode waarin een SMP wordt opgesteld en een gebiedsontheffing wordt aangevraagd. In die periode kunnen een aantal particuliere woningeigenaren al gebruik maken van die ontheffing bij het verduurzamen van hun bestaande woning.

De pre-SMP-methodiek is uitgewerkt voor particuliere na-isolatie in Overijssel

Deze nieuwe werkwijze voorziet in de bescherming van populaties gebouw bewonende soorten gedurende het opstellen van een SMP. De ontheffing die een gemeente kan verkrijgen op basis van een pre-SMP kan direct worden ingezet voor na-isolatie of het plaatsen van zonnepanelen bij bestaande particuliere grondgebonden woningen. Voorwaarden zijn dat zowel de gemeente als particulieren compensatiemaatregelen (laten) uitvoeren en isolatie op een natuurvriendelijk werkwijze wordt uitgevoerd conform de ontheffing. De gemeente brengt een deel van de kraamvoorzieningen aan voor aanvang van de isolatiemaatregelen en het plaatsen van zonnepanelen. De aantallen daarvan zijn gebaseerd op basis van het op te stellen compensatieplan onder de pre-SMP-methodiek. Als uit het veldonderzoek voor het SMP blijkt dat al aanvullende maatregelen nodig zijn voor deze essentiële verblijfplaatsen, worden die uitgevoerd tijdens de looptijd van de ontheffing voorafgaand aan de gebiedsontheffing. De pre-SMP-methodiek staat omschreven in het 'Beleidskader Natuurvriendelijk isoleren onder het pre-soortenmanagementplan'.

Deze is te vinden op de webpagina <https://www.overijssel.nl/natuurvriendelijkisoleren> of op te vragen via het Overijssel Loket via:

Telefoonnummer:

038 499 88 99

Website:

<https://www.overijssel.nl/loket/>

Bij het aanvragen van een pre-SMP-ontheffing conformeert een gemeente zich eraan om direct te starten met het ecologisch onderzoek voor een SMP met gebiedsontheffing die tien jaar geldig zal zijn voor particuliere woningverduurzaming. Het is de gemeente vrij om de gebiedsontheffing ook voor andere activiteiten aan te vragen.

Met de ontheffing op basis van een pre-SMP wint een gemeente tijd om een SMP op te stellen. Gedurende de twee jaar dat deze ontheffing geldig is, kan de na-isolatie van particuliere woningen al plaatsvinden zonder ingewikkelde procedures, onzekerheden of verbodsovertredingen op beschermde gebouwen bewonende soorten. Deze tijdelijke ontheffing is voor de meest voorkomende isolatiemaatregelen en plaatsing van zonnepanelen.

De ontheffing op basis van het pre-SMP is bedoeld voor verduurzamingswerkzaamheden aan een beperkt aantal bestaande particuliere woningen binnen de gemeente gedurende maximaal twee jaar. Dit is vooruitlopend op een tien jaar geldige gebiedsontheffing die hoort bij een SMP, die bedoeld is voor de verduurzaming van de overige bestaande particuliere woningen binnen de bebouwde kom. De pre-SMP-ontheffing is te beschouwen als een opstap naar de gebiedsontheffing op basis van een SMP.

De provincie en gemeenten leveren samen informatie aan die nodig is voor het verkrijgen van een pre-SMP met ontheffing.

[Er is een subsidieregeling voor gemeenten die een pre-SMP-traject starten](#)

en die daarmee ook een SMP laten opstellen voor een gebiedsontheffing. Het opstellen van het SMP en aanvragen van de gebiedsontheffing zijn voorwaarden van de pre-SMP-ontheffing en de subsidieregeling. De subsidie is een bijdrage voor het opstellen van het SMP. Hiermee stimuleren we dat particulieren woningeigenaren op korte termijn al gebruik kunnen maken van de ontheffing op basis van het pre-SMP en na circa 2 jaar van de gebiedsontheffing op basis van het SMP. Het doel is dat woningverduurzaming daarmee zo snel mogelijk kan plaatsvinden binnen de gewenste integrale aanpak voor het behoud van de beschermde flora en fauna. De na-isolatie van bestaande particuliere woningen kan daarmee op een natuurinclusieve manier worden gerealiseerd. Dit draagt bij aan behoud en versterking van de biodiversiteit.

U kunt op het Subsidieloket van Provincie Overijssel zien of de subsidieregeling 'Gemeentelijk soortenmanagementplan voor woningverduurzaming' nog open staat:

[Loket - Loket provincie Overijssel](#)

[Benodigde inzet van de gemeente voor een pre-SMP-ontheffing](#)

Met toepassing van de pre-SMP-methodiek en het daarop volgende SMP met gebiedsontheffing heeft een gemeente een sleutelrol bij de oplossing om particuliere woningverduurzaming conform de Wet natuurbescherming plaats te kunnen laten vinden. Daarbij is de bescherming van soorten werkbaar en vindt dat op populatie- en gebiedsniveau plaats.

Deze oplossing vraagt op de korte en langere termijn inzet van een gemeente. Voor de beeldvorming volgt hieronder een uiteenzetting, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de ontheffing op basis van een pre-SMP en de gebiedsontheffing op basis van een SMP.

Inzet voor de ontheffing op basis van een pre-SMP voor de korte termijn

Stap één bestaat uit de benodigde interne afstemming om te komen tot een bestuurlijk akkoord voor een SMP met gebiedsontheffing, en het pre-SMP met ontheffing die daaraan voorafgaan. Deze handreiking kan input geven voor de argumentatie, en de provincie kan de gemeentemedewerker hierin faciliteren.

Voor het aanvragen van de pre-SMP-ontheffing is de benodigde inzet beperkt, omdat de provincie onderzoek geeft gedaan naar de benodigde gegevens voor deze ontheffing. Er is geen veldonderzoek nodig voor het verkrijgen van de ontheffing. Wel wordt een uitgebreid veldonderzoek uitgevoerd tijdens de looptijd van de ontheffing, om het compensatieplan eventueel bij te stellen en als input voor het SMP voor de gebiedsontheffing dat volgt op de pre-SMP-ontheffing. In hoofdstuk twaalf van deze handreiking kunt u lezen welke onderdelen belangrijk zijn in een SMP en het ecologisch(veld)onderzoek daarvoor.

Wat voor de pre-SMP-aanvraag nodig is en hoe deze aanvraag wordt getoetst, is uitgewerkt in het beleidskader Natuurvriendelijk isoleren onder het pre-soortenmanagementplan. Een deel van de gegevens heeft de provincie, en een deel is nog van de gemeente nodig.

Een medewerker van de gemeente vraagt de ontheffing aan en volgt daarbij het beleidskader van de provincie. Werkzaamheden bestaan uit contact met de provincie om te bespreken:

- Voor welk gebied de ontheffing bedoeld is;
- Wat de beoogde ontheffing en ontheffingsprocedure is;
- Wat de pre-SMP-methode inhoudt is en welke ecologische analyse nodig is;
- Welke gegevens nog van de gemeente nodig zijn;
- Dat de aanbesteding voor het SMP voor de gebiedsontheffing voor de pre-SMP-aanvraag wordt gedaan en welke inhoudelijke afstemming met de provincie daarbij wenselijk is;
- Welke compensatiemaatregelen van de gemeente nodig zijn;
- Wat de mogelijkheden voor een subsidieaanvraag zijn;
- Wie handhaaft (provincie) en richting inwoners communiceert (gemeente);
- Wanneer de gemeente de aanvraag indient en de provincie de ontheffing voorbereidt;
- Wat het digitaal meldingssysteem inhoudt ter ondersteuning van de uitvoering van de ontheffing, en hoe de gemeente dat systeem kan gebruiken.

Vervolgens zorgt de gemeentemedewerker voor het aanleveren van de benodigde gegevens, het opstellen van het compensatieplan voor de pre-SMP-aanvraag, de aanbesteding voor het SMP voor de gebiedsontheffing en het aanvragen van de pre-SMP-ontheffing. Ook start de gemeente:

- Een communicatietraject voor particuliere woningeigenaren die hun bestaande woning met gebruik van de ontheffing kunnen verduurzamen;
- De benodigde afstemming met het energieloket en de afdeling die particuliere woningeigenaren ondersteunt of faciliteert bij het isoleren van hun woning.

Voor de communicatie heeft de provincie een toolkit die de gemeente kan gebruiken richting haar inwoners.

Onderdeel van de pre-SMP-ontheffing is dat zowel de particuliere woningeneigenaren, isolatiebedrijven als de gemeente maatregelen treffen. Op die manier dragen de verschillende partijen bij op een manier die werkbaar en praktisch uitvoerbaar is.

De isolatiebedrijven treffen namens de particulieren voorzieningen op en aan woningen. Het compensatieplan en de pre-SMP-ontheffing geven duidelijkheid in wat nodig is aan voorzieningen en welke regels voor de uitvoering gelden. De gemeente voorziet als ontheffinghouder in de communicatie daarover richting de (potentiële) gebruikers van de ontheffing. Ook verzorgt de gemeente de voorzieningen voor de grote kraamverblijfplaatsen en het opstellen van het SMP dat nodig is voor de gebiedsontheffing.

Inzet voor de gebiedsontheffing op basis van een SMP voor de langere termijn

Dit hoofdstuk uit de handreiking geeft u informatie over wat daarvoor nodig is. Gemeenten kunnen overwegen om samen iemand in te zetten die de ecologische adviesbureaus aanstuurt bij het opstellen van de SMP's en het indienen van de gebiedsontheffingsaanvragen, zolang elke gemeente een eigen SMP ontwikkelt voor haar eigen bebouwde kernen. Het beoogde resultaat is dat iedere gemeente een eigen gebiedsontheffing heeft voor in ieder geval de na-isolatie van bestaande particuliere woningen gedurende tien jaar. De gemeente is vrij om de gebiedsontheffing voor meer activiteiten aan te vragen.

Aanvullend nog een aantal zaken om rekening mee te houden bij de uitvoering gedurende tien jaar. Hiervoor zal het één en ander door de gemeente moeten worden ingeregeld, zoals:

- Communicatie richting gebruikers van de ontheffing;
- Communicatie met bevoegd gezag (provincie);
- Periodieke monitoring zoals omschreven in het SMP en de gebiedsontheffing;
- Interne communicatie voor een integrale afstemming voor de uitvoering van het SMP en de gebiedsontheffing, waarbij aandacht is voor onder andere het energieloket, verduurzamingssubsidies, groenbeheer en -beleid en ruimtelijk beleid (omgevingsvisie cq. -verordening, uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie);
- Voor afloop van de gebiedsontheffing duidelijkheid over een eventuele verlenging;
- Inzicht in benodigde kosten en beheer en onderhoud voor compenserende maatregelen.